

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Annabel Tiideberg

**Lapsevanemate uskumused treeneri rollist väärkohtlemise normaliseerimise kontekstis
organiseeritud noortesportis**

Uurimistöö

Juhendaja: Johanna Uuemäe, *MA*

Läbiv pealkiri: Lastevanemate uskumused väärkohtlemise normaliseerimisest sportis

Tartu 2025

Lapsevanemate uskumused treeneri rollist väärkohtlemise normaliseerimise kontekstis organiseeritud noortesport

Kokkuvõte

Väärkohtlemine organiseeritud noortesport on rahvusvaheliselt levinud probleem, mille püsivust mõjutab lisaks treenerite käitumisele ka see, kuidas lapsevanemad spordikeskkonnas toimuvat mõistavad. Seetõttu on oluline uurida, millised vanemate uskumused võivad toetada lapse heaolu kahjustavaid käitumismustreid, mis jäävad spordikultuuris tihti nähtamatuks. Käesoleva uurimistö eesmärk on kirjeldada, milliseid uskumusi lapsevanemad omavad seoses treeneri rolli ja käitumisega, mis võivad toetada väärkohtlemise normaliseerimist organiseeritud noortesport. Andmed koguti 26 lapsevanemalt poolstruktureeritud intervjuude abil ning andmete analüüsi viidi läbi temaatilise analüüsi meetodil (Braun & Clarke, 2006, 2021). Tulemused näitavad, et vanemate arusaamad treeneri autoriteedist, distsipliinist ja sportlikest tulemustest kujundavad raamistikku, milles lapse heaolu võib jääda teisejärguliseks ning probleemset käitumist tajutakse sageli paratamatu või õigustatuna. Samal ajal tajuvad vanemad sekkumist riskantse ja piiratud mõjuga tegevusena, mistõttu vastutus lapse kaitsmise eest nihkub sageli teistele osapooltele. Uuring osutab, et väärkohtlemise ennetamine noortesport eeldab lisaks treenerite ja reeglite reguleerimisele ka lapsevanemate uskumuste ja tajutud rolli sihipäraselt muutmist, et lapse heaolu oleks spordikultuuris selgelt esikohal.

Märksõnad: väärkohtlemise normaliseerimine, lapsevanemate uskumused, noortesport, treeneri roll

Abstract

Parents' Beliefs About the Coach's Role in the Normalization of Abuse within Organized Youth Sport

Abuse in organized youth sports is an internationally widespread problem, the persistence of which is influenced not only by the behavior of coaches but also by how parents interpret what takes place within a sports environment. It is therefore important to examine how parental beliefs shape behaviors that may compromise a child's well-being with such behaviors often going unnoticed in a sports setting. The aim of this study is to describe the beliefs that parents hold about the role and behavior of coaches that may support the normalization of abuse in organized youth sports. Data were collected from 26 parents using semi-structured interviews and data analysis was performed using thematic analysis (Braun & Clarke, 2006, 2021). The results show that parents' perceptions of coaching authority, discipline, and athletic performance shape a framework in which the child's well-being may take a back seat and problematic behavior is often perceived as inevitable or justified. At the same time, parents perceive intervention as risky and limited in its impact, which often shifts the responsibility for protecting the child to other parties. The study indicates that preventing abuse in youth sports requires not only regulating coaches and rules, but also purposefully changing parents' beliefs and perceived roles so that the child's well-being is clearly prioritized in sports culture.

Keywords: normalization of abuse, parents' beliefs, youth sports, the role of the coach

Lapsevanemate uskumused treeneri rolli kohta ja väärkohtlemise normaliseerimine organiseeritud noortespordis

Organiseeritud noortespordi kontekstis on alaealiste väärkohtlemise juhtumid korduvalt pälvunud ühiskondlikku ja teaduslikku tähelepanu. Vägivald hõlmab mitte ainult füüsilise jõu, vaid ka psühholoogilise, emotsionaalse või sotsiaalse mõju tahtlikku kasutamist, millega kaasneb või millel on suur tõenäosus põhjustada kahju lapse heaolule (Krug et al., 2002). Väärkohtlemine on selle alaliik, mille puhul kahjustav tegevus toimub autoriteedipositsioonil oleva täiskasvanu ja lapse vahelises suhtes. Spordis kogetud negatiivsed kogemused hõlmavad nii väärkohtlemise alla mittelangevaid kogemusi kui ka rahvusvaheliselt tunnustatud väärkohtlemise vorme, viidates spordikultuuris esinevate kahjulike praktikate ulatusele. Uuringud näitavad, et spordis kogetud vägivaldsed ja kahjulikud kogemused ei ole üksikjuhtumid, vaid süsteemne nähtus (Alexander et al., 2011). Andmed näitavad, et 73% noortest täiskasvanutest on lapsepõlves spordis kogunud vähemalt üht vägivalda või väärkohtlemise vormi, sealhulgas psühholoogiline vägivald (66%), füüsiline vägivald (44%), hooletusse jätmine (36%), mittekontaktne seksuaalne vägivald (30%) ning kontaktne seksuaalne vägivald (17%) (Hartill et al., 2022). Uuringud on seostanud väärkohtlemist mitmete pikaajaliste psühholoogiliste mõjudega, sealhulgas ärevuse, madala enesehinnangu ja motivatsioonilangusega (Stirling & Kerr, 2013; Mountjoy et al., 2024). Probleemi ulatus ning sellega potentsiaalselt kaasnevad pikaajalised tagajärjed osutavad vajadusele käsitleda väärkohtlemist spordikeskkonnas laiemalt. Oluline ei ole mõista üksnes väärkohtlemise esinemist, vaid ka protsesse, mille kaudu potentsiaalselt kahjulik käitumine kujuneb, püsib ning jääb sageli märkamata või sekkumiseta (Stirling & Kerr, 2013; Mountjoy et al., 2024). Sellest tulenevalt on oluline keskenduda organiseeritud noortespordi sotsiaalsele kontekstile, kus kujunevad arusaamad lubatavast ja lubamatust käitumisest ning otsused selle kohta, millal ja kuidas probleemsetele olukordadele reageerida. Spordikeskkonna igapäevased praktikad ei kujune üksnes formaalsete reeglite alusel, vaid ka osalejate hoiakute ja tõlgenduste kaudu (Gould et al., 2005; Knight et al., 2010). Eeskätt puudutab see treenerid ja lapsevanemaid, kelle positsioon, otsused ja tõlgendused mõjutavad otseselt laste igapäevast spordikogemust. Nende kaudu kujunevad arusaamad sellest, millist käitumist peetakse vastuvõetavaks, millist problemaatiliseks ning millal nähakse sekkumist vajalikuna või põhjendamatuks. Varasemad uuringud on näidanud, et just lapsevanemate ja treenerite hoiakud

võivad kas toetada lapse heaolu ja turvalisust või vastupidi – soodustada kahjulike käitumisviiside normaliseerumist spordikultuuris (Stirling & Kerr, 2013; Woessner et al., 2024).

Kuigi väärkohtlemise juhtumid spordikeskkonnas on sageli otseselt seotud treeneri käitumisega, on vähem tähelepanu pööratud sellele, kuidas lapsevanemad treeneri rolli ja vastutust tõlgendavad. Treeneri positsioon organiseeritud noortespordis on autoriteedipositsioon, kus täiskasvanul on otsene mõju lapse igapäevasele spordikogemusele (Gould et al., 2005; Knight et al., 2010). See, milliseid ootusi lapsevanemad treeneri rolliga seostavad ning kuidas nad treeneri käitumist mõtestavad, võib mõjutada nii probleemse käitumise äratundmist kui ka sellele reageerimist. Seetõttu on oluline uurida lapsevanemate uskumusi treeneri rolli kohta laiemas väärkohtlemise normaliseerimise kontekstis. Uuringud näitavad, et treenerite igapäevased distsiplinaarsed praktikad kujundavad sportlaste harjumusi ning suunavad lapsevanemate hinnanguid treeneri käitumisele (Claringbould et al., 2015). Seekaudu mõjutab treener ka seda, millised käitumisviisid vanemate jaoks normatiivseks kujunevad.

Väärkohtlemise probleemile reageerimine spordis on olnud keerukas ning senised sekkumised ei ole suutnud piisaval määral vähendada juhtumite esinemissagedust ega muuta sügavalt juurdunud spordikultuuri norme (Kaufman et al., 2022; McGee et al., 2024). Näiteks on paljud organisatsioonid keskendunud üksikisiku tasandi meetmetele – treenerite taustakontrollid, eetikakoodeksid ja kohustuslikud koolitused – kuid need ei pruugi olla piisavad, et mõjutada sügavalt juurdunud väärtusi ja hoiakuid (Claringbould et al., 2015; Denison et al., 2017). Seda raskendab väärkohtlemise sageli varjatud ja kompleksne olemus, eriti psühholoogilise ja emotsionaalse väärkohtlemise puhul, mis ei jäta nähtavaid jälgi, kuid mõjutab lapse heaolu pikaajaliselt (Stirling & Kerr, 2013; Mountjoy et al., 2024). Lisaks näitavad uuringud, et paljud lapsed ei räägi kogetud vägivallast täiskasvanutele ning ka jagamise korral ei pruugi järgneda toetavat või tõhusat sekkumist (Woessner et al., 2024). Seega ei piirdu probleem üksnes teadmiste või teadlikkuse puudumisega, vaid on seotud laiemate normatiivsete ja kultuuriliste uskumustega, mis kujundavad arusaamu lubatavast ja tavapärasest käitumisest spordikeskkonnas. Nende uskumuste kaudu võib potentsiaalselt kahjulik käitumine jääda märkamatuks või kujuneda selliseks, et sekkumist ei peeta vajalikuks ega õigustatuks.

Lapsevanemad mängivad olulist rolli noorte spordikogemuste kujundamisel, pakkudes nii logistilist, rahalist kui ka emotsionaalset tuge (Alexander et al., 2011; Holt et al., 2009; Knight et al., 2010; Ntalachani et al., 2025). Hoolimata probleemi ulatusest on lapsevanemate potentsiaali

väärkohtlemise ennetamisel seni alahinnatud (Kaufman et al., 2022). Vanemate uskumused treeneri rolli kohta kujundavad olulisel määral nende ootusi ja reaktsioone: head treenerit seostatakse sageli tugeva distsipliiniga, kuid samas ka hoolivusega, mis võib toetada positiivseid spordikogemusi ja lapse arengut (Gould et al., 2005; Holt et al., 2009; Knight et al., 2010). Sellest tulenevalt on lapsevanematel oluline potentsiaal toimida spordikeskkonnas kaitsemehhanismina, kelle hoiakud ja sekkumisvalmidus võivad toetada lapse heaolu ja turvalisust.

Samas ei ole lapsevanemate roll spordikeskkonnas alati üheselt kaitsev. Vanematel võib olla keeruline väärkohtlemist ära tunda või sellele reageerida, kuna sporti ümbritsevad normid ja väärtused – näiteks vastupidavus, pühendumus, autoriteedi austamine ja tulemuskesksus – võivad luua keskkonna, kus kahjulik käitumine näib õigustatud või isegi soovitatav (McGee et al., 2024; Woessner et al., 2024). Sellistes tingimustes võib distsiiplinaarne või emotsionaalselt koormav käitumine jääda märkamata. Samuti ilmneb treenerite vaatenurgast, et lapsevanemate ootused rangusele ja distsipliinile mõjutavad otseselt treenerite käitumispraktikaid. Treenerid kirjeldavad, et vanemate heakskiit või vaikiv nõusolek loob surve kasutada kontrollivaid ja karistavaid meetodeid, mida tajutakse spordikultuuri tavapärase osana (Villafaina et al., 2021). Nõudlik treening, range distsipliin või verbaalne karistus võivad näida osana “tõsisest spordist”, mitte väärkohtlemisena. Lisaks võivad vanemate enda varasemad spordikogemused mõjutada nende tõlgendusi - vanemad, kes on ise lapsena spordis väärkohtlemist kogunud, võivad oma kogemusi pidada normaalseks ja seeläbi ka oma laste kogemusi sarnaselt tõlgendada (Yabe et al., 2019). Keskkondades, kus väärkohtlevat käitumist nähakse osana kasvatuses või tulemuste nimel vältimatu hinnana, võib vanemate reaktsioon jääda passiivseks või isegi toetavaks. Sellist passiivsust võib võimendada ka pealtvaataja efekt (ingl *bystander effect*), mille kohaselt väheneb indiviidi sekkumisvalmidus olukordades, kus vastutus on tajutavalt hajutatud mitme pealtnägija vahel (Latané & Darley, 1972). Kui probleemset käitumist märkavad paljud teised lapsevanemad või täiskasvanud, võib igaüks eeldada, et sekkumine on kellegi teise vastutus, mis omakorda normaliseerib mittesekkumist. Sellisel viisil võivad vanemate uskumused ja hoiakud tahtmatult soodustada väärkohtlemise normaliseerimist, muutes selle raskesti äratuntavaks ning sekkumise vähem tõenäoliseks (Denison et al., 2017; Raakman et al., 2010).

Kuna senised uuringud ei ole selgesõnaliselt kaardistanud vanemate uskumusi, mis võivad toetada väärkohtlemise normaliseerimist spordikeskkonnas, on vajalik senisest

põhjalikum kvalitatiivne uurimine. Uskumuste olulisuse ja defineerimise teoreetiliseks lähtekohaks on käesolevas töös planeeritud käitumise teooria (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2011), mis selgitab, kuidas kujunevad inimeste kavatsused teatud viisil käituda. Antud teooria kohaselt mõjutavad kavatsust kolm peamist komponenti: hoiakud, tajutud sotsiaalne surve ja tajutud kontroll käitumise üle. Hoiakute kujunemise aluseks on omakorda instrumentaalsed (kasulik-kahjulik) ja emotsionaalsed (meeldiv-ebameeldiv) uskumused, mis määravad, kui võrd inimene peab teatud käitumist soovitavaks (Ajzen, 1991). Näiteks võib lapsevanem pidada ranget treenerit kasulikuks või ebameeldivaks sõltuvalt sellest, milliseid võimalikke tulemusi ta treeneri käitumisega seostab. Samuti mängivad rolli sotsiaalsed uskumused, mis kujundavad arusaama sellest, mida teised lapsevanemad, treenerid ja teised spordikeskkonnaga seotud osapooled normaalseks või oodatavaks peavad, ning kontrolli uskumused, mis mõjutavad inimese tunnetust enda võimest sekkuda või midagi muuta. Käesolevas uuringus keskendutakse lapsevanemate uskumustele kui potentsiaalsetele ohuteguritele. Ohuteguriteks peetakse näiteks neid uskumusi, mis õigustavad treeneri poolset karmust, alandamist või liigset survet (nt “karm treener kasvatab tugevad sportlased”), samas kui kaitsvateks peetakse uskumusi, mis toetavad lapse heaolu, arengut ja turvalist suhet treeneriga (nt “hea treener julgustab, mitte ei hirmuta”). Selline teoreetiline raamistik aitab analüüsida, millisel moel vanemate uskumused võivad kaasa aidata väärkohtlemise varjatusele või vastupidi – toimida ennetava jõuna, mis toetab lapse turvalisust spordikeskkonnas.

Lapsevanemate uskumusi treeneri rolli ja käitumise kohta, eriti nende seost väärkohtlemise normaliseerimisega, on senistes uuringutes käsitletud piiratud ulatuses. Käesoleva uurimistöö eesmärk on kirjeldada, milliseid väärkohtlemist normaliseerida võivad uskumused treeneri rolli kohta esinevad Eesti organiseeritud spordis tegutsevate laste ja noorte vanemate seas. Eriti keskendutakse sellele, kuidas lapsevanemad tajuvad ja hindavad treenerite käitumist ning millist käitumist peetakse sobivaks või aktsepteeritavaks. See võimaldab paremini mõista, millisel viisil võivad vanemate hoiakud ja tõlgendused aidata kaasa väärkohtlemise varjatusele ja püsimisele spordikeskkonnas. Töö otsib vastust järgnevale uurimisküsimusele: Millised väärkohtlemist normaliseerida võivad uskumused esinevad organiseeritud noortespordis osalevate laste vanematel treeneri rolli ja käitumise suhtes?

Meetod

Uuritavad

Käesolev töö on osa laiemast uuringust “Lastevanemate uskumused organiseeritud noortesportis esineva väärkohtlemise kohta normaliseerimise kontekstis”, mille eesmärk on mõista lapsevanemate uskumusi ja rolli noortesportis esineva väärkohtlemise ennetamisel. Uuringusse kaasati lapsevanemad, kelle laps osales organiseeritud sporditegevustes, näiteks spordiklubid, huviringid või eratreeningud. Valimist jäeti välja treenerid ja muul moel pedagoogiliselt organiseeritud spordiga seotud vanemad. Osalejate lapsed olid valdavalt alla 18-aastased, kuid kaasatud olid ka üksikud vanemad, kelle laps oli kahekümnendate alguses. Valim koosnes 36 lapsevanemast, kellest 16 osalesid neljas fookusgrupi intervjuus ja 20 individuaalintervjuudes. Käesolevas uurimistöös analüüsiti mahupiirangute tõttu kõiki fookusgrupi intervjuusid ning kümnet individuaalintervjuud, millest viis olid autori poolt transkribeeritud ja viis valiti juhuslikult ülejäänud 15 intervjuu seast, et tagada andmestiku mitmekesisus ja vähendada tulemuste võimalikku kallutatust.

Andmekogumine

Uuringu andmed koguti poolstruktureeritud individuaalsete ja fookusgruppide intervjuude kaudu. Fookusgrupi intervjuud toimusid neljas rühmas Tallinnas, kestusega 104–154 minutit, individuaalintervjuud toimusid kas kontaktil või veebi teel, kestusega 58–124 minutit. Autori valimisse kuuluvate intervjuude kestus oli vahemikus 58-154 minutit ($M=88.5$ minutit; $SD=18.2$ minutit). Vestlused salvestati kahe paralleelse helisalvestiga ja transkribeeriti automaatselt platvormi tekstiks.ee abil, mis kasutab Tallinna Tehnikaülikooli keeletehnoloogia laboris välja töötatud kõnetuvastustehnoloogiat ning võimaldab kiiresti genereerida automaatseid transkriptsioone, eristada dialooge ja lisada ajamärgendeid (Olev & Alumäe, 2025). Automaatsele transkriptsioonile järgnes põhjalik käsitsi toimetamine, mille käigus eemaldati isikuandmed ja korrigeeriti dialoogi eristamine ning ajamärgendid. Säilitati kõik sõnad, emotsioonid (nt naer, nutt), kordused ja tähenduslikud pausid. Arusaamatud kohad märgiti (?), selgitused lisati nurksulgudesse ning intonatsioonilised rõhud kursiivis. Intervjueerijad tähistati N1 ja N2, osalejad O või O1–O4. Failid nimetati ühtse loogika järgi, et oleks selge, mis intervjuuga tegu ja millal see toimus. Kõik andmed hoiustati konfidentsiaalselt ja turvaliselt Tartu Ülikooli OneDrives.

Osalejate värbamine toimus sotsiaalmeedia kaudu: uuringukutse jagati lapsevanematele suunatud gruppides (nt Facebooki kogukonnad), uurimisrühma liikmete isiklikel kontodel ning lisaks kasutati tasustatud reklaami, et jõuda ka nendeni, kes muidu teadusuuringutega kokku ei puutu. Selline mitmekihiline värbamisstrateegia aitas tagada valimi mitmekesisuse.

Mõõteriistad ja protseduur

Intervjuud olid poolstruktureeritud, st küsimuste esitamine ei järginud jäika järjekorda ning intervjuueerijal oli vabadus kohandada vestlust vastavalt osaleja vastustele ja temaatilistele suunamuutustele. Kui mõnele küsimusele oli juba kaudselt vastatud, siis seda küsimust eraldi ei korratud. Selline paindlikkus võimaldas säilitada loomuliku vestluse kulgemise ning tagas võimaluse süveneda teemadesse sellises järjekorras, mida vanem ise oluliseks pidas.

Intervjuukava oli üles ehitatud planeeritud käitumise teooriast (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2011) ja sekkumise kaardistamise raamistikust (Eldredge et al., 2016) lähtudes, mis on tervisedenduses kasutatav süsteemne lähenemine käitumist mõjutavate uskumuste ja sotsiaalsete tegurite tuvastamiseks ning tõendus põhiste sekkumiste kavandamise toetamiseks.

Intervjuuküsimuste eesmärk on esile kutsuda kolme tüüpi uskumusi: instrumentaalsed, sotsiaalsed ja tajutud kontrolliga seotud uskumused. Täpsem ülevaade intervjuuküsimustest on esitatud *Lisas 1*. Iga plokk oli kujundatud selliselt, et see aitaks mõista, millised hoiakud ja arusaamad võivad toetada väärkohtlemise normaliseerimist või sellele vastandumist.

Instrumentaalsete uskumuste plokk keskendus vanemate tõekspidamistele treeneri rolli, treeningmeetodite ning spordist saadava kasu ja kahju suhtes. Siin uuriti, kuidas vanemad mõtestavad treeneripoolset nõudlikkust, karmi kasvatust või verbaalset survet – kas neid nähakse vajalike tööriistadena lapse arengu toetamisel või potentsiaalselt kahjustavatena. Sotsiaalsete uskumuste plokk kaardistas vanemate ettekujutusi sellest, milline käitumine on spordikeskkonnas normatiivne ja kuidas neid norme sotsiaalselt jagatakse või vaikimisi eeldatakse. Siin tõusid esile küsimused, mis puudutavad „head“ spordilast, vanema rolli, treeneri mõju lapse kehale ning olukordi, kus vägivallale spordis vaadatakse läbi sõrmede. Kolmas plokk keskendus tajutud kontrolliga seotud uskumustele, st vanema hinnangule enda võimekuse ja vastutuse kohta väärkohtlemise ennetamisel või sellele reageerimisel. Uuriti, kui palju tajuvad vanemad, et neil on teadmisi, õigust ja mõju olukordades, kus lapse heaolu võib olla ohus. Küsimused puudutasid näiteks reageerimisvalmidust treeneri sobimatu käitumise korral ning arusaamu sellest, kes peaks lapsele turvalise sportimiskeskonna looma.

Andmeanalüüs

Andmeid uuriti temaatilise analüüsi abil. Braun ja Clarke (2006, 2021) raamistik on temaatiline analüüs paindlik kvalitatiivne meetod, mis võimaldab andmetes tuvastada korduvaid tähendusi ja koondada need analüütilisteks teemadeks. See rõhutab uurija aktiivset rolli andmete tõlgendamisel ning võimaldab analüüsida nii otsest kui ka varjatud sisu. Käesolev uurimistöö keskendub sellele, kuidas lapsevanemad hindavad treeneri isikuomadusi ja käitumist, spordikeskkonna varjukülgi ning varasemate treenimispõhimõtete sobivust kaasaegse noortesporti tingimustes. Tähelepanu pöörati ka sellele, kuidas vanemad eristavad treeneri ranget, kuid sobivat käitumist kahjulikust või väärkohtlevast käitumisest. Lisaks uuriti, millistel tingimustel nihkub vastutus lapse heaolu eest treenerilt lapsele või vanemale.

Analüüsi esimene samm oli autori otsene kokkupuude andmetega, mille käigus transkribeeriti viis individuaalintervjuud. Seejärel loeti läbi ülejäänud transkriptsioonid, et luua andmetest terviklik pilt. Peale esialgset andmetega tutvumist jätkati kõikide transkriptsioonide korduva läbilugemisega, mis võimaldas märgata olulisi mustreid ja tõlgendusi. Kõik tekstiüksused, mis käsitlesid treeneri rolli, käitumist või vastutust, märgistati esmalt laiapõhjalise kaardistuse jaoks. Selle põhjal loodi esmased koodid, millega tähistati tähenduslikke tekstilõike ja kaardistati korduvaid mustreid. Koodid moodustati sisulise sarnasuse alusel, koondades ühe koodi alla tekstilõigud, mis väljendasid sama tüüpi hinnangut, tõlgendust või hoiakut treeneri käitumise ja spordikeskkonna suhtes. Seejärel vaadati koodid kriitiliselt üle ja eemaldati need, mis ei olnud otseselt uurimisküsimusega seotud. Allesjäänud tekstilõikude põhjal koostati ühtne kodeerimissüsteem. Kodeerimissüsteemi usaldusväarsuse suurendamiseks vaatas koodid ja nende tähendusliku jaotuse üle ka teine uurija, kellega arutati koodide sobivust ja sisulist kooskõla. Ühiselt jõuti kokkuleppele, et allesjäänud koodid kajastavad uuritavat nähtust adekvaatselt ja on analüütiliselt põhjendatud. Koodide vahel otsiti tähenduslikke seoseid ja need ühendati esialgseteks teemadeks, mida hiljem täpsustati. Koodide sõnastust ühtlustati nii, et sama tähendus oleks kõigis failides märgitud ühtselt. Kõik koodid ja nende tähendused koondati eraldi faili. Viimases etapis määratleti lõplikud teemad ja selgitati iga teema keskne idee. Temaatilise analüüsi viimase etapina kujundati tulemused kirjalikuks uurimistööks, milles analüütilised teemad seostati uurimisküsimustega, toetati empiiriliste näidetega ning tõlgendati teoreetilises raamistikus (Braun & Clarke, 2006, 2021).

Eetilised kaalutlused

Uuring on kooskõlastatud Tervise Arengu Instituudi inimuurimuste eetikakomiteega (kooskõlastus nr 1441 ja nr 1448). Osalejad allkirjastasid enne intervjuu algust informeeritud nõusoleku. Intervjuude sisu ja isikuandmeid käsitleti vastavalt andmekaitse nõuetele, helifailid hävitati pärast transkribeerimist ning transkriptsioonid säilitatakse anonüümselt ja tähtajatult. Intervjuude eesmärk ei olnud ainult andmete kogumine, vaid ka vanemate kogemuste ja tõlgenduste mõistmine. Vestlusi juhiti hinnanguvabas ja usalduslikus õhkkonnas, kasutades aktiivse kuulamise võtteid. Arvestades teema potentsiaalset emotsionaalset tundlikkust, anti osalejatele vajadusel aega mõtlemiseks ning rõhutati, et puudub õige või vale vastus. Uuringust osavõtt oli vabatahtlik ning osalejad võisid igal hetkel osalemisest loobuda.

Autori panus

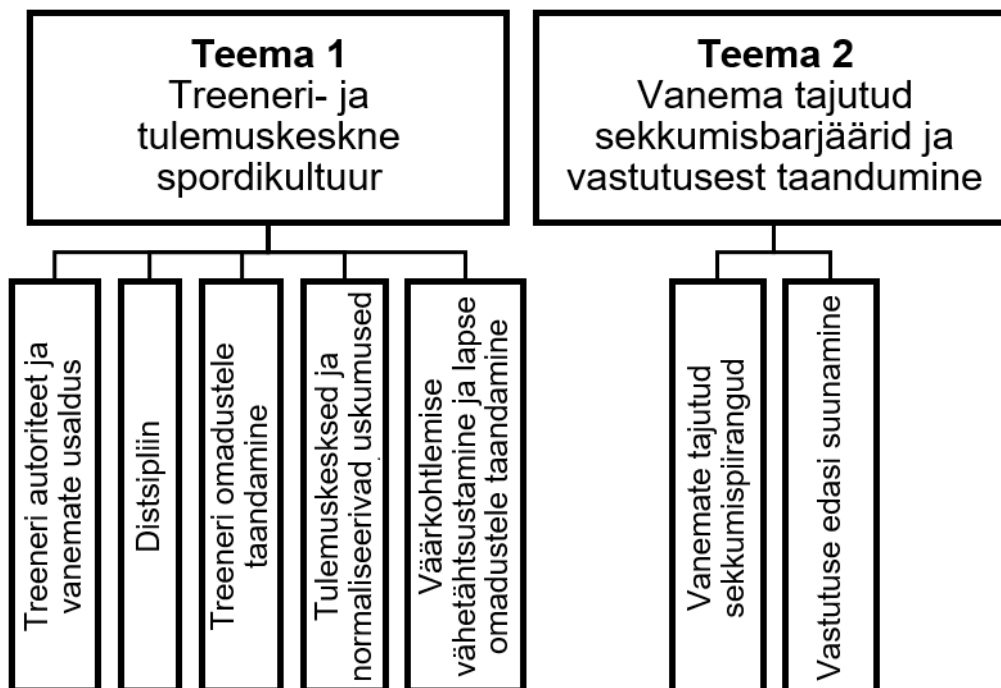
Käesoleva töö autor osales uuringus transkribeerijana, viies läbi helisalvestiste põhjal kirjalikke transkriptsioone, parandades ning struktureerides neid andmestikku temaatilise analüüsi ettevalmistamiseks. Lisaks kirjutas autor käesoleva uurimistöö iseseisvalt juhendaja suuniste alusel, panustades kvalitatiivse andmeanalüüsi esmastesse etappidesse.

Tulemused

Käesoleva kvalitatiivse uuringu andmeanalüüs viidi läbi temaatilise analüüsi põhimõtteid järgides. Tööprotsessi käigus kodeeriti intervjuude transkriptsioonides kokku 443 ütlust (edaspidi tsitaati) 26 erinevalt osalejalt. Antud tsitaadid jaotati kahe ülemkategorია (edaspidi teema) raames seitsme (7) koodi alla. Teema 1 “Treeneri- ja tulemuskeskne spordikultuur” alla kuulub viis (5) koodi ja Teema 2 "Vanema tajutud sekkumisbarjäärid ja vastutusest taandumine" alla kuulub kaks (2) koodi (vt Joonis 1). Erinevate koodide esinemissagedus andmestikus on ebahütlane (vahemikus 23 kuni 132), tulenevalt nii koodide olemusest kui ka intervjuu struktuurist ja rohkem esindatud küsimustest. Teemaatilise analüüsi loogikast lähtuvalt ei olnud koodide säilitamise kriteeriumiks nende sagedus, vaid nende tähenduslik panus uurimisküsimuse mõtestamisse. Järgnevalt on kirjeldatud koodide olemust ja nendega seotud tsitaate teemasiseses raamistikus.

Joonis 1

Tsitaatide grupeerimiseks kasutatud ülemkategoriad ja nende alla kuuluvad koodid

Märkused. Joonis kujutab autori poolt koostatud kodeerimissüsteemi, mille raames intervjuudes esile kerkinud tsitaate grupeeriti.

Treeneri- ja tulemuskeskne spordikultuur

Esimene ülemkategoria koondab lapsevanemate uskumusi ja tõlgendusi, mis kujundavad arusaama spordikeskkonnast kui hierarhilisest ja tulemustele orienteeritud süsteemist, kus treeneril on keskne roll otsuste tegemisel ning normide kehtestamisel. Andmetes ilmnes, et treenerit tajutakse loomupärase autoriteedina, kelle professionaalsus ja kogemus õigustavad tema käitumist ning vähendavad vanemate valmisolekut sekkuda või tema otsuseid kahtluse alla seada. Treeneri rolli nähakse sageli nii, et tal on õigus kasutada rangemaid meetodeid lapse käitumise ja pingutuse suunamiseks. Antud ülemkategoria alla koondunud uskumused kirjeldavad spordikultuuri, kus distsipliin, kontroll ja allumine on käsitletud vältimatu osana treeningprotsessist ning kus ebamugavus, surve või karm suhtlus ei pruugi olla tõlgendatud probleemseks, vaid spordile omase nähtusena. Vanemad selgitavad treeneri käitumist sageli tema isikuomaduste, kasvatusstiili või kultuurilise tausta kaudu, mitte laiemate spordikeskkonna normide või praktikate kaudu. Samuti ilmnes kaldumus hinnata sportlikke tulemusi, saavutusi ja potentsiaalset karjääri olulisemaks kui lapse hetkelist heaolu. Tervikuna kirjeldab see ülemkategoria uskumuste mustrit, mille kaudu vanemad tõlgendavad treeneri käitumist, rangust ja sportlikku survet aktsepteeritava ja põhjendatuna ning mille tulemusena võivad lapse negatiivsed kogemused jääda vähetähtsustatuks või muutuda normaliseerituks. Järgnevad koodid kirjeldavad täpsemalt, kuidas see ülemkategoria andmestikus avaldus ning milliste konkreetsete uskumuste kaudu see kujunes.

Treeneri autoriteet ja vanemate usaldus

Esimese ülemkategoria esimene kood (n=76 tsitaati) kajastus 13 intervjuus, millest 4 olid grupi- ja 9 individuaalintervjuud. Definitsioonilt tähendab antud kood, et treeneril on loomupärane autoriteet ning vanemad ei pea tema otsuste kahtluse alla seadmist sobivaks, isegi kui käitumine tekitab ebamugavust või moraalseid küsimusi. Autoriteeti seostatakse treeneri ametipositsiooni ja professionaalsusega. Samuti usuvad vanemad, et treener „teab, mida teeb“ ning tema meetodid on õigustatud pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks.

Intervjuudes kajastus antud kood mitmeti. Üks kajastumise põhivormi oli arusaam, et treener on see, kes teeb otsuseid, sest „vanematena, sul pole õigust sekkuda, sellepärast sa oled õelnud oma lapsele, et treener on autoriteet,“ ja „laps peab kuulama treeneri sõna.“ Treeneri autoriteeti tunnustati ka uskumusega, et lapsevanematel „[tasuks] oma ego alla suruda ja võtta kuulda treenerit.“ Vanemate seas leidis ka neid, kelle arvates nad grupina „[andsid] treenerile

vabad käed“ antud otsuste tegemiseks. Samas täheldati ka seda, et treenerile sarnases mahus võimu andmist on keeruline tasakaalustada, tulenevalt soovist „[mitte] ära rikkuda suhteid omavahel“. Vanemad viitasid korduvalt ka treenerite headele kavatsustele, mis on nähtav tsitaatides „üldjuhul treenerid ei taha ikkagi lastele halba,“ „tahaks uskuda, et ükski treener ei tee neid otsuseid ainult sellepärast, et tuleks tulemusel,“ ja „ma ei usu, et keegi tahtlikult teadlikult tahab olla halb noore või lapse jaoks.“ Antud headele kavatsustele vastandusid tihtipeale arvamused selle ümber, kuidas treenerid oma autoriteeti kajastavad. Hääle tõstmine oli vanemate arvates üks peamisi väljendusmeetodeid, sest „kõige lihtsam meetod on karjumine“ ja „nii kaua kui see hääle tõstmine või see kisamine, seal ei ole midagi ebatsensuurset.“ Leidus ka olukordi, kus treenerid väljendasid end vanemate arvates negatiivselt, kasutades selleks „halvustamist, mõnitamist, sõnadega haiget tegemist.“

Distsipliin

Antud koodi puhul (n=23) on tegu andmeanalüüsi väikseima alamhulgaga, sisaldades endas tsitaate üheksast (9) intervjuust, sh 4 grupi- ja 5 individuaalintervjuud. Oma sisult viitab antud kood uskumusele, et spordis on vajalik range kord, kontroll ja allumine. Seda käsitletakse vältimatu osana treeningprotsessist ning distsipliini kasutatakse sageli treeneri kontrolliva käitumise õigustamiseks.

Koodi olemusest tulenevalt on ka kattumist eelneva analüüsiga, eriti treeneri autoriteedi perspektiivist. Näiteks kajastus vanemate seas arusaam, et vastavalt vajadusele tuleks treeneril „ennast [kehtestada]“ ja „[olla] karm ja nõudlik.“ Intervjuude raames väljendus distsipliin peamiselt laste korrale kutsumises, tavaliselt tingitud sõnakuulmatusest olukordades, kus „lapsed ei kuule sõna või ei tee kaasa või lollitavad.“ Distsipliini alla kodeeritud tsitaatide põhiväljund oli vanemate tolerantsus erinevatele treeneri poolsetele lahendustele. Vanemad viitasid erinevatele distsiplineerimisvormidele, kuid tsitaatide põhjal ilmnis, et vastuvõetamatuks peetava käitumise lävend oli kõrge. Vanemate kirjeldatud meetodid ei tekitanud neis selgelt negatiivseid hinnanguid, isegi olukordades, kus laps väljendas ebamugavust või koges häbi. Seda illustreerivad järgmised näited: „treener ... mingis mõttes noomib või karistab [last]. Ja kui laps siis tunneb, et ... talle [on] liiga tehtud, et siis ma leian, et noh, tegelikult ei ole,“ „kui see laps ... teeb jama kogu aeg, korduvalt, siis ... nendega võib-olla peabki natuke teistmoodi käituma,“ ja „[treener] nii-öelda paneb selle lapse siis paika teiste nähes. Noh, et mingi piirini see võib olla okei. Lapsele endale on häbi, pluss teised näevad.“ Kaudselt väljendus see ka vanemate

eelistustes, mille põhjal karmimad ja nõudlikumad treenerid on soositumad, kuna nende puhul „on rollid paremini paigas.“

Treeneri omadustele taandamine

Antud koodiga (n=39) tähistatud tsitaate esines 11 intervjuus, millest 4 olid grupi- ja 7 individuaalintervjuud. Omadustele taandamise all viidatakse tendentsile selgitada treeneri käitumist tema isikuomaduste või kultuurilise tausta kaudu, mitte spordikeskkonna laiemate normide ja praktikate kaudu. Selline tõlgendus vähendab kriitilist analüüsi ja nihutab tähelepanu süsteemsetelt probleemidelt üksikisikule.

Tsitaatides löid eelkõige välja lapsevanemate erinevad selgitused sellele, miks treenerid käituvad nii nad käituvad, sh „on erisused, on temperamendi vahe, on kultuuri vahe,“ „erinevad inimesed, ... erinevad olukorrad,“ ja „sõltub puhtalt inimesest, kes ta on.“ Korduvalt paistsid välja päritoluga seotud kommentaarid, viidates näiteks omadustele tagasihoidlikkus, otsekoheesus ja sündsusetus: „just vene rahvusest treenerid on palju häälekamad,“ „eestlased on natukene pikema selle nii-öelda viitsütikuga,“ ja „vene treenerite puhul on eriti see, et nad ikkagi on füüsilised ka.“ Mainiti ka järgnevaid omadusi: vanus, treeneri enda sporditee ja kogemused treenerina. Samuti väljendati mitmes intervjuus arusaama, et treeneri käitumist tuleb lihtsalt aktsepteerida, sest „lõppkokkuvõttes sa inimest ju ei muuda.“

Tulemuskesksed ja normaliseerivad uskumused

Antud koodi (n=74) all on märgitud tsitaadid 13 intervjuust, millest 4 olid grupi- ja 9 individuaalintervjuud. Koodi alla kuuluvate uskumuste kaudu võivad vanemad pidada sportlikku edu, tulemusi ja tulevast karjääri spordis olulisemaks kui lapse hetkelist heaolu või emotsionaalset turvalisust. Probleemaatilist käitumist ja ebameeldivaid kogemusi nähakse spordi loomulike osadena või vältimatute etappidena, seekaudu vähendades valmisolekut neid kriitiliselt hinnata ja nendesse sekkuda.

Üks läbivaid sõnu antud koodi alla kuuluvates tsitaatides oli „tippsport“, millega peamiselt kirjeldati tavalisest (või oodatust) raskemaid trenne. Mõnel juhul oli selle taga idee, et koostöö oma spordialal juhtiva treeneriga võib aidata professionaalsele tasemele küündida. Samas kasutati antud sõnastust ka selleks, et kirjeldada tavapärasest karmimaid trenne ja neid isegi normaliseerida: „seal on ju ka neid, kes tiptasemel treenivad ja võib-olla nendega on siis mingid võtted, mis on natukene sellised jõulisemad,“ „tegemist olnud sportlastega, kes on jõudnud kaugele ... kes on tegelikult saavutanud ja kelle jaoks võib-olla see meetodika just

nimelt äkki ongi olnud sobilik,“ ja „pooldan pigem ... karmimat trenni. Et ei ole vaja lapsel lasta teha, mida ta soovib.“ Lisaks eelnevale mainis mitu lapsevanemat dieediga seotud kontekstis, et treenerid olevat väljendanud soovi, et lapsed oma toitumist kontrolliks, peegeldatud tsitaatides „tädi balletikoolis, seal ikka tuleb seda kogu aeg ... jätaks selle kommi söömata,“ ja “olen kuulnud, et on öeldud, ... kas me võiks su söögisedeli üle vaadata.“ Samas nähti treenerit usaldusisikuna, kelle motiivid on dieedi kontekstis lapse kasuks: “ma saan treenerist selles mõttes aru, et kui ta läheks järgmisse kaalu, siis tal oleks seal nii palju raskem.”

Tulemuskesksuse perspektiivist mainisid lapsevanemad tavapärasest pingelisemate olukordade paratamatust, eriti võistlussituatsioonide kontekstis: „muidu ta on jumala super ja siis ta võistlustel läheb peast segi,“ ja „osalt ma saan aru, et korvpallis, et sa ei saa vaikselt öelda.“

Treeneri võimekust seoti ka otseselt sportlike saavutustega, näiteks tsitaadis „hea treener on see, ... [kelle] lapsel on tulemusi,“ ent ka siinkohal leidis vastandujaid, osutades laste ülekoormamisele: “kes tahabki õudselts mingit tulemust saada ja siis on see, et ta on valmis neid lapsi ohverdama.”

Väärkohtlemise vähetähtsustamine ja lapse omadustele taandamine

Esimese ülemkategorია viimane kood (n=62) oli esindatud 13 intervjuus, sh 4 grupi- ja 9 individuaalintervjuud. Oma sisult kirjeldab antud kood vanemate tõlgendusviise, mis vähendavad lapse poolt kogetud kahju olulisust. Negatiivseid kogemusi selgitatakse sageli lapse isikuomaduste, vanuse või soo põhjal.

Intervjuudes ilmnes, et vanemad vähendasid probleemse käitumise olulisust juhtudel, kus see ei vastanud nende arusaamale raskest või „tõsisest“ väärkohtlemisest. Verbaalset survet ja karjumist käsitleti sageli aktsepteeritavana, sest „sõnadega saab hakkama“ ning olukordi käsitleti kui üksikjuhtumeid või mitmetähenduslikena stiilis „see oli nii väike asi“ ja „asjad ei ole mustvalged.“ Sekkumise puhul olid vaated rohkem kaalutud ja olukorrapõhised, sõltudes ka lapse enda osalusest: „oleneb olukorrast ... ma kohe emotsiooni pealt ei taha lennata, [sest] see võib rohkem paksu pahandust tekitada,“ „üks asi, et millest see reaktsioon sõltuks olekski sellest, et noh, kui tõsine see olukord on,“ ja „sellest ka sõltub, et kui suur on lapse osalus selles, selles probleemis.“ Mitmel juhul toodi välja vanemate poolset kõhklemist, mõeldes „äkki [treener] teeb nalja,“ ja „jõle raske on sekkuda ... hakkad endas ka kahtlema, et ... kas ma tõlgendasin seda situatsiooni nüüd õieti.“ Sarnaselt treeneri omadustele taandamise koodiga pidasid lapsevanemad ka laste puhul tähtsaks kasvatust: „see sõltub lapsest hästi palju ja võib-olla ka kodust, kust ta

tuleb, mis on see normaalsus,“ ja „kui me võtame selle pere, kus kogu aeg karjutakse, ongi harjutud karjuma.“ Vanuse vaatepunktist oli levinud idee, et mida nooremad on lapsed, seda vähem distsiplineerimist (ja seekaudu ka potentsiaalset väärkohtlemist) peaks olema: „kuni kuuenda eluaastani, ma arvan, et laps ei peaks mingis karjuva treeneri juures käima,“ ja „kui on ikka üle käte, siis peabki ... reageerima ja ... väikeste laste puhul ... seda ei ole vaja.“ Ka soo puhul toodi välja omapärasid: „mu poiss ei jää vastustega võlgu ja tema endale liiga ei lase teha ... aga tüdruk on niisugune õrnake.“

Vanema tajutud sekkumisbarjäärid ja vastutusest taandumine

Teise ülemkategoria alla koondunud uskumused peegeldavad vanemate tunnetatud piiranguid oma mõjuvõimu ja vastutuse osas. Vanemad kirjeldasid olukordi, kus nad ei uskunud, et nende sekkumine tooks kaasa muutuseid, eriti kui probleemset käitumist peeti laialdaselt nähtavaks või teiste täiskasvanute poolt aktsepteerituks. Sekkumist takistas ka arusaam, et lapse heaolu eest vastutab eelkõige treener, spordiklubi või spordisüsteem tervikuna, mitte lapsevanem indiviidina. Tervikuna kirjeldab see ülemkategoria mustrit, mille kaudu vastutus lapse kaitsmise eest hajub ning vanema aktiivne roll taandub. Vanemate tõlgendustes ilmneb nii isikliku sekkumise piiratus kui ka vastutuse edasi suunamine teistele osapooltele, eriti olukordades, mis hõlmavad võõraid lapsi või kogu treeninggruppi. Järgnevad alateemad kirjeldavad täpsemalt, kuidas see ülemkategoria andmestikus avaldus ning milliste konkreetsete uskumuste kaudu see kujunes.

Vanemate tajutud sekkumispäärad

Antud koodi (n=132) puhul on tegu andmeanalüüsis enim esindatud koodiga, tulenevalt tsitaatidest 14 intervjuus, sh 4 grupi- ja 10 individuaalintervjuud. Sisult viitavad antud sekkumispäärad takistustele, mis vähendavad vanema valmisolekut sekkuda. Vanematele tekitab hirmu sekkumise võimalik mõju, näiteks treeneri pahameel, mänguaja vähenemine või lapse tõrjumine meeskonnast. Sageli tunnevad nad end abituna ning usuvad, et neil puuduvad reaalsed võimalused olukorda mõjutada.

Tajutud sekkumispäärad väljendusid intervjuudes tihtipeale kõhklusega. Paljude vanemate arvates ei pruugi probleemi otsene käsitlemine viia soovitud tulemuseni, vaid hoopis tuua kaasa võimalikke konflikte: „sa lähed treeneriga otse rääkima, siis võib probleem olla,“ ja „mina ei usu sellesse, et treeneriga otse rääkimine, noh, see võib aidata, aga vaata, siis võib seal tekkida see otsene trots selle sama lapsevanema vastu ja sealt kandub see lapsele edasi.“

Kõhklema panid ka probleemide esinemissagedus ja teiste lapsevanemate passiivsus: „kui see üks olukord on, et siis ei tasu kohe kaebama minna,“ ja „sa näed, et [teised] lapsevanemad ei reageeri, siis ma ei tea, kas ... minu reageerimine midagi seal aitaks.“ Veel üks keskne motiiv antud koodi puhul oli arusaam, et treeneri käitumise vaidlustamine võib kaasa tuua negatiivseid tagajärgi nii lastele kui ka kolmandatele osapooltele: „sa ei tea, mis võib juhtuda selle treeneriga, ... selle klubiga, minu lapsega, selle treeningrühmaga.“ Vanemad väljendasid hirmu, et sekkumise korral võib laps jääda ilma mänguajast, sattuda treeneri ebasoosingusse või kaotada edasised arenguvõimalused: „kui sa ütled oma klubi sees klubi peatreenerile, et mulle ei meeldi, kuidas sa toimetad, siis tõenäoliselt su lapsel väga suurt eduvõimalust ei ole.“ Alternatiivide, st teiste treenerite olemasolu puudumine oli välja toodud sekkumispriiranguna: „kui ongi see jutt, et sul ei ole muud treenerit, et siis sa kannatad selle ära.“ Samuti toodi välja olukorra paratamatust või säilivust: „natuke aega on ja siis see läheb täpselt samasse nii-öelda sammu tagasi,“ ja „[treeneri] poole [pöörduti] tema sõnavara ja muude asjade poolest. Nii teised treenerid kui kõrgemad ametiisikud ... ja mitte midagi [ei tehtud].“

Vastutuse edasi suunamine

Tulemuste osa viimane kood (n=47) kajastus 13 intervjuus, millest 4 olid grupi- ja 9 individuaalintervjuud. Vastutuse edasi suunamise all mõeldakse hoiakuid, kus vanemad nihutavad nii lapse heaolu kui ka probleemide lahendamise seotud vastutuse treenerile, klubile või spordisüsteemile. Professionaalne keskkond kannab laste eest tervikuna vastutust, vähendades isiklikku sekkumist. Võõraste laste puhul peetakse sekkumist sageli sobimatuks, suunates vastutuse teistele vanematele või organisatsioonile.

Probleemi eksisteerimine polnud iseenesest mõistetav – vanemad uskusid, et lapsed on võimelised oma piire seadma, tuues välja „kuni see tema jaoks on okei, siis ju tegelikult probleemi ei olegi. Probleem on see, kui tema tunneb pahasti, et midagi on.“ Ühel või teisel kujul on edasi suunamise eelduseks probleemi ignoreerimine, peegeldatud tsitaatides „kõiki maailmas ma ei jõua päästa“ ja „kõik keeravad selja ja ei näe midagi.“ Isiklikku mittesekkumist põhjendati mitmel juhul sellega, et teised inimesed nägid sama asja, seekaudu delegeerides probleemi lahendamise just nendele osapooltele, sealhulgas pealtvaatajad, teised lapsevanemad ja treenerid: „see ei olnud asi, mida nägin ainult mina, vaid seda nägid ka kõik teised, et noh, minu sõna sellel hetkel ei anna ma arvan mitte midagi,“ „vaimne ... pool võib-olla on selline keerulisem, ... aga samas seal on ju kaasatud ka vanemaid, kes võiksid siis reageerida,“ ja „kui on füüsiline kontakt,

et siis võib-olla peaks ikkagi sekkuma keegi sealt, ma tahaks loota, et ka teised treenerid ikkagi tekitavad.“ Edasi suunamise tulemusena jääb ebaselgeks, kes antud probleemide lahendamise eest vastutab. Intervjuudes tõid lapsevanemad võimalike lahendustena välja nii klubistruktuuris osalejad kui ka teised vanemad: „küsimus ongi jah see, et ... kes neid siis lahendada peaks, et iga klubi ikkagi tegutseb oma selles ringis. Ja kui palju nemad siis seal neid asju lahendavad, et seda ei saa meie kuidagi juhtida,“ ja „kui kodune tugi on olemas selles osas, et kui ta teab, et kui päriselt läheb ikkagi väga hulluks, et siis vanemad tulevad appi.“ Lisaks sellele oli vanemate arvates keeruline end siduda olukordadega, kus nende laps polnud otsene ega kaudne osaline: „treener võib-olla siis astub üle mingisuguse käitumiskiiride ja kui see ei ole just su oma nii-öelda lapse treener või lapse grupitreener, siis sekkuda on keeruline.“

Arutelu

Käesoleva uuringu eesmärk on mõista, millised lapsevanemate uskumused treeneri rolli ja käitumise kohta võivad toetada väärkohtlemise normaliseerimist organiseeritud noortesportdis. Arutelus analüüsib autor intervjuus osalevate vanemate ütlusi, võrreldes nende tsitaatides peegelduvaid omapärasid erialase kirjandusega. Tsitaate on analüüsitud nii suuremal skaalal ülemkategoriate raames kui ka väiksemal skaalal individuaalsete koodide raames. Tulemuste põhjal ei kujune vanemate arvamused üksikute juhtumite põhjal, vaid tuginevad laiematele arusaamadele spordikultuurist, treeneri autoriteedist ja vanema enda rollist selles keskkonnas. Antud uskumused kujundavad omakorda seda, kuidas treeneri käitumist märgatakse, millal seda peetakse problemaatiliseks ning millistel tingimustel nähakse sekkumist vajaliku või hoopis põhjendamatuks.

Töö tulemusi on võimalik analüüsida kahe ülemkategoria raames. Teema "Treeneri- ja tulemuskeskne spordikultuur" peamise järeldusena ilmnes, et treeneri autoriteeti ja professionaalsust käsitletakse lapsevanemate poolt sageli normatiivse lähtepunktina, mitte vaidlustatava tegurina. Treenerit tajutakse eksperdina, kellel on õigus teha otsuseid ning kelle meetodite kahtluse alla seadmist peetakse sobimatuks isegi olukordades, kus käitumine tekitab ebamugavust või moraalseid küsimusi. Selline usaldus ei tähenda üksnes positiivset hinnangut treeneri pädevusele, vaid see loob ka olukorra, kus vanemad distantseeruvad end vastutusest hinnata treeneri käitumise mõju lapse heaolule. Antud juhul eeldavad vanemad, et professionaalne positsioon ise tagab tegude õigustatuse. Sarnast autoriteedikeskset loogikat on kirjeldatud ka varasemates uuringutes, kus treeneri ametipositsioon ja kogemus toimivad õigustustena rangetele või kontrollivatele praktikatele (Gould et al., 2005; Claringbould et al., 2015). Käesoleva uuringu tulemused näitavad, et selline uskumusraamistik võib vähendada kriitilist analüüsi ka siis, kui lapse kogemused on selgelt ebamugavad või emotsionaalselt koormavad.

Autoriteedikeskset tõlgendust tugevdab arusaam distsipliinist kui spordi loomulikust ja vältimatust osast. Ranget korda, allumist ja kontrolli käsitleti sageli vahendina, mille kaudu treener saab hoida treeningkeskkonda toimivana ning suunata lapsi pingutama. Hääle tõstmist, avalikku korrale kutsumist või karistamist lisaharjutuste kaudu ei käsitleta automaatselt probleemse käitumisena, vaid osana „tõsisest spordist“. See peegeldab spordikultuuris sügavalt juurdunud arusaama, et tulemusteni jõudmine eeldab ebamugavust ja pinget (Denison et al.,

2017; McGee et al., 2024). Planeeritud käitumise teooria raamistikus vastavad antud tõlgendused instrumentaalsetele uskumustele, mille kohaselt hinnatakse käitumist selle eeldatava kasulikkuse alusel (Ajzen, 1991). Range distsipliin pole ainus vahend, mida nähakse sportliku arengu ja paremate tulemuste allikana - ka potentsiaalselt kahjustaval käitumisel on vanemate silmis funktsionaalne ja õigustatud tähendus. Karjumine, alandav kõneviis ja liigne surve mõtestatakse ümber "vajaliku hinnana" sportliku edu saavutamiseks. See aitab selgitada, miks väärkohtlemisele iseloomulikud käitumismustrid ei pruugi ületada vanemate jaoks sekkumist vajavat piiri ning kuidas selliste uskumuste tulemusena saab väärkohtlemise tsükkel jätkuda.

Treeneri käitumise vaatepunktist ilmselg käesolevas uuringus selge tendents taandada treeneri käitumist tema isikuomadustele, varasematele kogemustele või kultuurilisele taustale. Selline individualiseeriv seletusviis vähendab vajadust käitumist kriitiliselt hinnata ning kajastab seda paratamatuna ja muutumatuna. Antud mõtteviisi tuleb rohkem esile, kui treenerit saab kirjeldada kui teatud kultuuriruumi esindajat või omadussõnadega kogenud ja "vanakooli". Kui käitumist peetakse isikust tulenevaks ja muutumatuks, ei tajuta sekkumist realistliku ega tõhusa võimalusena. Varasemad uuringud on näidanud, et just selline normaliseeriv seletusviis aitab hoida potentsiaalselt kahjulikke praktikaid spordikultuuris varjatuna (Stirling & Kerr, 2013; Claringbould et al., 2015). Tulemusi saab tõlgendada ka laiemas kultuurilises raamistikus. Varasemad uuringud on näidanud, et spordikultuurides, kus autoriteet, distsipliin ja hierarhilised suhted on tsentraalsed, käsitletakse treeneri käitumist sagedamini paratamatu ja raskesti vaidlustatavana (Claringbould et al., 2015; Denison et al., 2017). Käesoleva uuringu tulemused viitavad, et ka Eesti organiseeritud noortesporti kontekstis võivad sellised kultuurilised ootused piirata vanemate sekkumisvalmidust. Antud tõlgendusraamistik võib täiendavalt piirata vanemate valmisolekut sekkuda isegi siis, kui treeneri käitumine tekitab ebamugavust.

Probleemseid kogemusi õigustatakse ka tulemuskesksuse kontekstis. Mitmel juhul seostasid vanemad treeneri käitumist ka otseselt lapse sportlike eesmärkide ja tulevikuvõimalustega. Ebamugavust, survet või pinget käsitleti hinnana, mida tuleb maksta sportliku edu nimel. Selline loogika soodustab olukorda, kus lapse heaolu nähakse teisejärgulisena ning probleemne käitumine ei ületa sekkumist vajavat piiri. Sarnast sportliku edu nimel tehtavate ohverduste normaliseerimist on kirjeldatud ka varasemates uuringutes, kus rõhutatakse spordieetika ja tulemuspõhisuse rolli väärkohtlemise varjamisel (Raakman et al., 2010; McGee et al., 2024).

Uuringu tulemusena ilmnas, et vanemad vähendasid lapse kogetud negatiivsete kogemuste olulisust olukordades, kus käitumine ei vastanud nende arusaamale raskest või üheselt lubamatust väärkohtlemisest. Verbaalset survet ja karjumist mõtestati sageli aktsepteeritava või ajutise osana spordist, mistõttu ei peetud sekkumist vajalikuks. Probleem muutub vanema jaoks aktuaalseks alles siis, kui laps ise selgelt väljendab halba enesetunnet. Selline lähenemine nihutab vastutuse täiskasvanult lapsele ning eeldab, et laps on võimeline ise oma piire tajuma ja kehtestama. Antud tõlgendus aitab mõista, miks psühholoogiline ja emotsionaalne väärkohtlemine võib spordikeskkonnas jääda märkamatuks, kuna selle mõju ei ole kohene ega nähtav (Stirling & Kerr, 2013; Woessner et al., 2024). Käesoleva uuringu tulemused kinnitavad, et vanemate tõlgendused võivad seda nähtamatust veelgi süvendada.

Teema "Vanema tajutud sekkumisbarjäärid ja vastutusest taandumine" peamise järeldusena ilmnas, et isegi juhul, kui vanemad märkavad probleemset käitumist, ei tõlgendata sekkumist ainult moraalse kohustusena, vaid ka riskantse ja piiratud mõjuga tegevusena. Vanemate kirjeldustes ei olnud hirm treeneri pahameele või lapse mänguaja vähenemise eest ainus põhjus mitte sekkuda. Oluline oli ka arusaam, et sekkumine ei too spordisüsteemis kaasa sisulist muutust. See kehtis eriti olukordades, kus probleemset käitumist tajuti korduva, tavapärase või teiste täiskasvanute poolt vaikimisi aktsepteerituna. See kajastus tulemustes nii tajutud sekkumispriirangute kui ka vastutuse edasi suunamise tasemel, kus vanemad väljendasid kahtlust selle üle, kas nende hääl midagi muudab. Selline tajutud mõjuvõimu puudumine on kooskõlas varasemate uuringutega, mis näitavad, et vanemad ei tunne end spordisüsteemis sageli piisavalt mõjuka osapoolena (Knight et al., 2010; Woessner et al., 2024). Kui probleemset käitumist märkavad ka teised lapsevanemad, treenerid või klubiesindajad, väheneb üksikisiku valmisolek sekkuda. Samal ajal tugevneb arusaam, et sekkumine ei ole „minu asi“ ja näib olevat juba kellegi teise kanda antud. Vanemate kirjeldatud vastutuse hajumist saab tõlgendada ka kõrvalseisja efekti (ingl *bystander effect*) kaudu. Mida rohkem inimesi näeb probleemset olukorda pealt, seda väiksem on üksikisiku tõenäosus sekkuda, kuna vastutuse hajumise tagajärjena eeldatakse kellegi teise tegutsemist (Latané & Darley, 1972). Käesoleva uuringu tulemused viitavad sellele, et spordikeskkonnas ei tähenda pealtnägijate olemasolu suuremat turvalisust, vaid võib hoopis tugevdada passiivsust ja vastutuse edasi suunamist treenerile, klubile või süsteemile tervikuna. Vaikimine ei tähenda siin üksnes tegevusetust, vaid ka vaikivat heakskiitu, mis kinnistab normi, et probleemset käitumist ei ole vaja individuaalselt vaidlustada.

Varasemad uuringud on näidanud, et vastutuse hajumine ja rollide ebaselgus on üks keskseid mehhanisme, mille kaudu väärkohtlemine spordikeskkonnas püsib (Gould et al., 2005; Kaufman et al., 2022). Käesoleva uuringu tulemused täpsustavad seda mehhanismi, näidates et vastutuse hajumine ei tulene üksnes organisatsioonilisest struktuurist, vaid ka vanemate uskumustest selle kohta, kelle ülesanne on tegelikult sekkuda. Seega ei kujune väärkohtlemise normaliseerimine organiseeritud noortespordis üksnes treeneri individuaalse käitumise tulemusena, vaid tegemist on mitmetasandilise protsessiga, kus vanemate uskumused treeneri autoriteedi, distsipliini, tulemuskesksuse ja sekkumise piiratuse kohta loovad tõlgendusraamistiku, milles probleemne käitumine võib jääda vaidlustamata. Tulemuste põhjal ei piirdu see üksnes hoiakutega, vaid avaldub ka konkreetsetes vastutuse edasi suunamises treenerile, klubile või lapsele endale. Instrumentaalsete uskumuste (nt tulemuste ja distsipliini väärtustamine) ja tajutud kontrolliga seotud uskumuste (nt „mul ei ole mõju“ või „see ei ole minu roll“) kombinatsioon kujundab olukorra, kus sekkumine ei tundu realistlik ega mõistlik isegi siis, kui lapse heaolu on ohus. Sellises raamistikus ei ole realistlik oodata spontaanseid sekkumisi ka väärkohtlemisele iseloomulikes olukordades, sest mittesekkumine on muutunud normatiivseks ja ratsionaalselt põhjendatavaks valikuks, mitte üksnes üksikute vanemate passiivsuseks.

Käesolev uuring täiendab väärkohtlemise ja spordikultuuri käsitlemist näidates, et väärkohtlemise normaliseerimine organiseeritud noortespordis ei kujune üksnes treeneri individuaalse käitumise tulemusena. Olulised on ka lapsevanemate uskumused, mille kaudu spordikeskkonna norme igapäevaselt kinnistatakse. Senises teaduskirjanduses on vanemate rolli spordikeskkonna normide kujunemisel käsitletud, kuid vanemate enda uskumusi treeneri käitumise ja väärkohtlemise kohta ei ole selle sarnasel kujul süstemaatiliselt kaardistatud. Uuringu tulemused osutavad, et vanemate arusaamad treeneri autoriteedist, distsipliini vajalikkusest ja sportliku edu prioriteetsusest loovad tõlgendusraamistiku, milles potentsiaalselt kahjulik käitumine ei pruugi olla tajutud probleemina. Antud raamistikus jäävad lapse heaoluga seotud ohumärgid sageli teisejärguliseks. Planeeritud käitumise teooria (Ajzen, 1991) raamistik aitab mõista, kuidas instrumentaalsed uskumused (nt distsipliini kasulikkus), sotsiaalsed normid (nt ootused mittesekkumisele) ja tajutud kontroll (nt vähene mõjuvõim süsteemis) toimivad üheskoos, vähendades seekaudu vanemate sekkumisvalmidust. Teoreetiliselt laiendab uuring varasemat treenerikeskset lähenemist, tuues esile vajaduse käsitleda lapsevanemaid

spordikultuuri kujundajatena, kelle uskumused mõjutavad otseselt seda, millist käitumist peetakse vastuvõetavaks.

Uuringu tulemused viitavad, et väärkohtlemise ennetamine organiseeritud noortespordis eeldab tähelepanu suunamist nii käitumisreeglitele ja formaalsetele sekkumismehhanismidele kui ka lapsevanemate hoiakutele ja nende tajutud rollile spordisüsteemis. Kui vanemad seostavad sekkumist suhete rikkumise või lapse sportlike võimaluste ohustamisega, siis võib reageerimine isegi probleemsetes olukordades ära jääda. Antud kontekstis ei piirdu sekkumatus teadmiste puudumisega, vaid laieneb ka normatiivsete ootuste ja tajutud mõjuvõimu vähesusega. Uuringu tulemused viitavad ka sellele, et vastutuse hajumine ja kollektiivne passiivsus võivad tugevdada vaikivat heakskiitu käitumistele, mida muidu peetakse sobimatuks. Seetõttu viitavad tulemused vajadusele kujundada spordiorganisatsioonides keskkond, kus vanemate sekkumist toetatakse ja normaliseeritakse ning kus lapse heaolu ei asetata vastandusse sportliku arenguga. Antud lähenemine võimaldab vähendada olukordi, kus potentsiaalselt kahjulik käitumine jääb nähtamatuks mitte selle puudumise, vaid selle normaliseerituse tõttu.

Käesolev uuring on kvalitatiivne ja kontekstuaalselt seotud Eesti organiseeritud noortespordiga, mistõttu tuleb tulemuste üldistamisel olla ettevaatlik. Teemailine analüüs võimaldas kaardistada vanemate sekkumisvalmidust mõjutavaid uskumusi ja tõlgendusmustreid, mis kvantitatiivsetes uuringutes võivad jääda märkamatuks. Samas jääb uuringu piiranguks asjaolu, et tulemused põhinevad vanemate enesekirjeldustel ega pruugi alati kajastada tegelikku käitumist spordikeskkonnas. Edasised uuringud võiksid kombineerida kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid ning laiendada analüüsi rahvusvahelisse konteksti, et hinnata vanemate uskumuste seost reaalse sekkumiskäitumisega. Samuti võiks edasistes uuringutes hinnata, millised sekkumisvormid on kõige tõhusamad vanemate hoiakute ja tajutud kontrolli kujundamisel ning kuidas võiksid antud muutused kajastada laste spordikogemuses ja heaolus.

Kasutatud kirjandus

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Alexander, K., Stafford, A., & Lewis, R. (2011). *The Experiences of Children Participating in Organised Sport in the UK*. NSPCC. <https://www.research.ed.ac.uk/en/publications/the-experiences-of-children-participating-in-organised-sport-in-t>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE
- Claringbould, I., Knoppers, A., & Jacobs, F. (2015). Young athletes and their coaches: disciplinary processes and habitus development. *Leisure Studies*, 34(3), 319–334. <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.895027>
- Denison, J., Mills, J. P., & Konoval, T. (2017). Sports' disciplinary legacy and the challenge of 'coaching differently.' *Sport, Education and Society*, 22(6), 772–783. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1061986>
- Eldredge, L. K. B., Markham, C. M., Ruitter, R. A. C., Fernández, M. E., Kok, G., & Parcel, G. S. (2016). *Planning health promotion programs: An intervention mapping approach* (4th ed.). Jossey-Bass.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2011). Predicting and changing behavior: The reasoned action approach. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203838020>
- Gould, D., Lauer, L., Rolo, C., Jannes, C., Nori, & Pennisi, S. (2005). *Understanding the role of parents play in junior tennis success: Phases 1 & 2: perceptions of junior coaches*.
- Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M., Cirera, E., Diketmuller, R., Kampen, J., Kohl, A., Martín, M., Nanu, I., Neeten, M., Sage, D., & Stativa, E. (2022). *CASES: General Report. The prevalence and characteristics of interpersonal violence*

- against children (IVAC) inside and outside sport in six European countries* [Report]. Edge Hill University. <https://doi.org/10.25416/edgehill.17086616.v2>
- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Mandigo, J. L., & Fox, K. R. (2009). Youth sport parenting styles and practices. *Journal of sport & exercise psychology*, *31*(1), 37–59. <https://doi.org/10.1123/jsep.31.1.37>
- Kaufman, K. L., Lee, D. S., Milroy, J. J., Yore, J., Sitney, M., Lipman, A., Glace, A., Kyler-Yano, J., & Raj, A. (2022). The Role of Theory in the Prevention of Sexual Violence in Sport. *Journal of Interpersonal Violence*, *37*(13–14), NP10459–NP10511. <https://doi.org/10.1177/08862605221095787>
- Knight, C. J., Boden, C. M., & Holt, N. L. (2010). Junior tennis players' preferences for parental behaviors. *Journal of Applied Sport Psychology*, *22*(4), 377–391. <https://doi.org/10.1080/10413200.2010.495324>
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (Eds.). (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Latané, B., & Darley, J. M. (1972). *The unresponsive bystander: why doesn't he help?* <https://works.swarthmore.edu/alum-books/3314/>
- McGee, S., Kerr, G., Atkinson, M., & Stirling, A. (2024). “I always just viewed it as part of sport”: Psychological maltreatment and conformity to the sport ethic. *Journal of Applied Sport Psychology*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/10413200.2024.2414002>
- Mountjoy, M., Adriaens, K., Junge, A., Verhelle, H., Laureys, F., Kirby, S., Dienstbach-Wech, L., Foster, J., & Vertommen, T. (2024). Association of self-reported health problems and interpersonal violence in sport: A cross-sectional study in world-level performing athletes. *British Journal of Sports Medicine*, *58*(22), 1360–1368. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2024-109022>
- Ntalachani, K., Dania, A., Karteroliotis, K., & Stavrou, N. (2025). Parental Involvement in Youth Sports: A Phenomenological Analysis of the Coach–Athlete–Parent Relationship. *Youth*, *5*(3), 81. <https://doi.org/10.3390/youth5030081>

- Olev, A., & Alumäe, T. (2025). *Open source platform for Estonian speech transcription. Language Resources and Evaluation*. <https://doi.org/10.1007/s10579-024-09777-1>
- Raakman, E., Dorsch, K., & Rhind, D. (2010). The Development of a Typology of Abusive Coaching Behaviours within Youth Sport. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 5(4), 503-515. <https://doi.org/10.1260/1747-9541.5.4.503>
- Stirling, A. E., & Kerr, G. A. (2013). The perceived effects of elite athletes' experiences of emotional abuse in the coach–athlete relationship. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11(1), 87–100. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2013.752173>
- Villafaina, S., Merellano-Navarro, E., & García-Ceberino, J. M. (2021). Coach's Perception of Parent's Attitudes in School-Age Sports. *International journal of environmental research and public health*, 18(20), 10701. <https://doi.org/10.3390/ijerph182010701>
- Woessner, M. N., Pankowiak, A., Kavanagh, E., Parent, S., Vertommen, T., Eime, R., Spaaij, R., Harvey, J., & Parker, A. G. (2024). Telling adults about it: Children's experience of disclosing interpersonal violence in community sport. *Sport in Society*, 27(5), 661–680. <https://doi.org/10.1080/17430437.2023.2268555>
- Yabe, Y., Hagiwara, Y., Sekiguchi, T., Momma, H., Tsuchiya, M., Kanazawa, K., Koide, M., Itaya, N., Yoshida, S., Sogi, Y., Yano, T., Onoki, T., Itoi, E., & Nagatomi, R. (2019). Parents' Own Experience of Verbal Abuse Is Associated with their Acceptance of Abuse towards Children from Youth Sports Coaches. *The Tohoku Journal of Experimental Medicine*, 249(4), 249–254. <https://doi.org/10.1620/tjem.249.249>

Lisa 1. Intervjuu kavand

- *Helisalvestis(t)e käivitamine.*

Tere!

Mul on väga hea meel Teid näha. Aitäh, et nõustusite selles arutelus osalema. Mina olen [nimi] Tartu Ülikoolist ja uurin lapsevanemate uskumusi noortesporti eesmärkide, normide ja turvalisuse kohta rõhuasetusega spordisisesel väärkohtlemisel. Te (kõik) olete ühe või mitme spordiga tegeleva lapse vanem(ad). Räägime täna sellest, kuidas Te mõtestate oma lapse spordis osalemise kogemust ja treeneri rolli. Keskenduge just enda kogemusele spordivanemana ja seeläbi kujunenud seisukohtadele. (Sealjuures on eriarvamused loomulikud ja teretulnud ning julgustan teid üksteisega arutlema ja mõtteid vahetama. Teeme seda sealjuures lugupidavalt, kuulame ja arvestame üksteisega.) Tuletan meelde, et vältimaks Teie mõne mõtte mittekülmist või unustamist salvestan meie koosviibimist. Edaspidi kirjutame teiste uurijatega intervjuude salvestised võimalikult kiiresti ümber tekstifailideks ja eemaldame igasuguse info, mis võimaldaks kellelgi Teie isikut kindlaks tegemast ning kustutame helisalvestised. Näete enda ees uuringus osalemise nõusolekuvormi, mille saatsin Teile tutvumiseks ka meilile. Palun see enne alustamist allkirjastada.

- *Nõusolekuvormide allkirjastamine ja kokku kogumine.*

Enne kui intervjuuga alustame, kas Teil on mingeid küsimusi?

- *Võimalikud küsimused ja neile vastamine.*

Kas olete valmis alustama?

- *Nõusoleku korral edasi liikumine. Keeldumise korral võimalike murekohtade adresseerimine.*

Sellisel juhul alustame.

Sissejuhatus intervjuuküsimustesse

Olete (kõik) ühe või mitme lapse spordivanem. Tutvumiseks rääkige täpsemalt, mitu last Teil on ja millised on nende kokkupuuted spordiga. Oleks tore, kui nimetaksite ka spordiala, millega laps tegeleb ja kui kaua ta on sellega tegelenud.

Kuidas Teie laps/lapsed spordini jõudsid?

Liigun edasi küsimusteni, mis puudutavad selgemini Teie individuaalseid arvamusi ja kogemusi. Tuletan meelde, et siin ei ole õigeid või valesid vastuseid. Oluline on just see,

mida Teie ise arvate. Teie ülesanne ei ole anda vastuseid, mis uurijatele hea meelt teeks, vaid väljendada enda isiklikke uskumusi ja arvamusi. Liigume küsimuste juurde.

Instrumentaalsed uskumused

Mis põhjusel soovite, et Teie laps spordis osaleks?

Mida head spordis osalemise Teie lapsele kaasa toob?

Millised on lapse spordis osalemise varjuküljed?

Milline on hea treener? Millised omadused on heal treeneril?

Mida saab treener teha lapse arengu toetamiseks?

Lastel ja noortel on sageli keerulisem end juhtida, tähelepanu hoida ja sisemiselt motiveerida kui täiskasvanutel. Mida peaks treener tegema, et lapsi sellistes olukordades toetada? Mida ei peaks või ei tohiks treener teha?

Mil määral peaks sport olema meeldiv ja turvaline keskkond?

Vahepeal võib kuulda väidet, et tänapäeva lapsed on võrreldes varasemate põlvkondadega kuidagi teistsugused. Kas on mingeid vanu treenimise viise või põhimõtteid, mida nüüd enam ei rakendata, kuid Teie hinnangul tuleks rakendada? Millised?

Kas on ka vastupidi – mingeid treenimise viise või põhimõtteid, mis on pärit vanast ajast ja tänapäeva spordikultuuri enam ei peaks kuuluma? Milliseid?

Osad inimesed ütlevad, et õige treener on karm ja nõudlik. Selle väite kasuks on võimalik tuua nii poolt- kui ka vastuargumente. Kuidas Teie sellesse väitesse suhtute?

Mis kasu saab spordilaps karmist treenerist?

Mis kasu saab treener oma karmist metoodikast?

Kellele veel karm treener kasulik võib olla?

Millised võivad olla karmi treeneri varjuküljed spordilapsele?

Millised võivad olla varjuküljed treenerile endale?

Keda karm treener veel võib kahjustada?

Milline treeneri käitumine on üle piiri minev? Milline see käitumine välja näeb?

Kust jookseb piir hea ja liiga karmi treeneri vahel? Millised omadused neid eristavad?

Milline on halb treener? Mida teeb halb treener?

Sotsiaalsed normid

Milline on hea spordilaps? Millised omadused on heal spordilapsel? Milline on edukas spordilaps? Millises vahekorras peaksid olema lapse nauding spordiga tegelemisel ja edu, mida laps spordis saavutab?

Kui, siis milliseid erinevusi näete spordiga tegelevate poiste ja tüdrukute vahel?

Kui suur õigus peaks treeneril olema teha otsuseid lapse keha üle? Näiteks mõjutada tema toitumist või seada standard sobivaks kehakaaluks.

Milline on hea spordivanem? Millised omadused on heal spordivanemal? Mille põhjal aru saada, et ollakse hea spordivanem?

Vahepeal käituvad osad treenerid viisil, mis mõnes muus valdkonnas ei tunduks vastuvõetav, kuid millele spordis vaadatakse läbi sõrmede. Milliseid näiteid oskate sellistest olukordadest tuua? Milliste olukordade puhul nõustute, et läbi sõrmede vaatamine võib olla mõistlik?

Milliste olukordade puhul arvate, et treener tuleks võtta vastutusele?

Lapsed kirjeldavad oma treeningkogemusi erinevalt. Näiteks võivad nad rääkida, et nende treener on nende vastu vaenulik või hoolimatu. Mida teie sellist lapse mõtet kuulates arvaksite? Kuidas Te reageeriks? Kas te teeksite edaspidi midagi teistmoodi? Mida Te teeksite teistmoodi?

Kas olete ise kogunud, kuidas lapse treener läheb Teie ees endast välja? Mis põhjusel? Mida tundsite? Oli seal keegi veel? Kuidas nemad reageerisid?

Mõned treenerid käituvadki lastega vahepeal hoolimatult või vaenulikult. Millisel viisil tuleks neil selle eest vastutada? Mida te arvate, kes võiks treeneri sellise käitumise heaks kiita?

Miks? Kes võiks sellise treeneri käitumise hukka mõista? Miks? Mis te arvate, miks hukkamõist võib jääda vaid sisemiseks, kuid mida avalikult välja ei öelda?

Tänan! Annan märku, et oleme oma intervjuuga jõudnud umbes kahe kolmandiku peale. Ees ootab veel kolmas suurem küsimuste plokk.

Tajutud kontroll

Milline on lapsevanema roll lapsele turvalise sportimiskogemuse loomisel?

Kes vastutab selle eest, et lapsel oleks spordiga meeldiv ja turvaline tegeleda?

Mil määral sõltub vastutus erinevatest keskkondadest spordiklubi, võistlused, laagrid?

Mil määral on laps ise võimeline aru saama, kui tema treeningkeskkond ja sinna kuuluvad inimesed ei võimalda talle enam turvalist kogemust? Mil määral võib laps meeldivuse ja turvalisusega seotud olukordi valesti tõlgendada?

Kuidas aru saada, et sport ei ole lapse jaoks enam turvaline keskkond?

Mida saab lapsevanem teha, kui lapse kokkupuude spordiga ei ole enam turvaline?

Kuidas reageeriksite olukorras, kus lapse treener käitub ebasobivalt? Millest see reaktsioon sõltuks?

Kuidas reageeriksite, kui Teie lapse või kellegi teise treener käitub ebasobivalt mõne teise lapsega? Millest see reaktsioon sõltuks?

Mis piirist alates kaasaksite oma lapse treeneri ebasobiva käitumise haldamiseks olukorda kedagi kolmandat? Keda Te kaasaksite? Mis võimalused veel on?

Millistel tingimustel eelistaksite olukorraga iseseisvalt hakkama saada? Millised tingimused takistaks Teid kedagi teist kaasamast?

Oleme jõudmas oma intervjuuga lõpusirgele. Küsin veel mõned viimased kokkuvõtlikud Küsimused.

Väljajuhatavad küsimused

Mis peaks tänapäevases (laste)spordis muutuma?

Mida peaksid erinevad osapooled teisiti tegema?

Kas Teil on veel mingeid mõtteid jagada?

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

/Annabel Tiideberg/